

O'QITUVCHINING BILISH FAOLIYATINI BOSHQARISH MAHORATINI TAKOMILLASHTIRISH YOLLARI

Olumov Temir Xasanovich

Osiyo xalqaro universiteti professori, pedagogika fanlari bo'yicha
falsafa doktori (PhD).

Habibova Shoyira Baxtiyorovna

Osiyo Xalqaro Universiteti magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19253113>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 23-mart 2026 yil
Ma'qullandi: 25-mart 2026 yil
Nashr qilindi: 27- mart 2026 yil

KEY WORDS

o'qituvchi mahorati, bilish faoliyati, o'quv motivatsiyasi, o'quvchilarning qiziqishi, bilish ehtiyojlari, pedagogik yondashuvlar, avtonomiya qo'llab-quvvatlash, Self-Determination Theory, faol o'qitish metodlari, intellektual rag'batlantirish, o'z-o'zini boshqarish, ta'lim samaradorligi, pedagogik kompetensiya.

ABSTRACT

Mazkur maqolada o'qituvchining o'quvchilarning bilish faoliyatini boshqarish mahoratini takomillashtirish yo'llari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida o'quvchilarning bilish ehtiyojlari, motivatsiyasi va qiziqishlarini rivojlantirish o'quv jarayonining samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri sifatida qaraladi. Shuningdek, o'qituvchining pedagogik faoliyati doirasida qo'llaniladigan zamonaviy yondashuvlar, xususan, Self-Determination Theory asosidagi motivatsion strategiyalar muhim ahamiyat kasb etishi asoslab beriladi.

Maqolada o'qituvchining bilish faoliyatiga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omillar — avtonomiyani qo'llab-quvvatlash, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi samarali munosabatlar, faol o'qitish metodlari, shuningdek, o'quv materialining amaliy ahamiyatini ochib berish kabi jihatlar tahlil etiladi. Shu bilan birga, o'quvchilarning ichki motivatsiyasini rivojlantirishda intellektual rag'batlantirish va o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishning ahamiyati yoritiladi.

Tadqiqot natijalari o'qituvchining kasbiy mahoratini oshirish, o'quvchilarning bilish faolligini kuchaytirish hamda ta'lim samaradorligini ta'minlashda kompleks yondashuv zarurligini ko'rsatadi.

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'qituvchining roli o'quvchilarning bilish faoliyati va o'quv motivatsiyasini shakllantirishda markaziy hisoblanadi. Talabalarni faolligi va akademik natijalariga ta'sir qiluvchi bir qator omillar mavjud bo'lsa-da — jumladan, tengdoshlar, ot-onalar va ta'lim muhiti — tadqiqotlar ko'rsatadiki, o'qituvchiga tegishli omillar eng muhim ahamiyatga ega. Samarali o'qituvchi faqat bilimni yetkazish bilan cheklanmay, balki o'quvchilarning bilish jarayonlarini boshqaradi, ichki motivatsiyani rag'batlantiradi, qiziqish uyg'otadi va o'rganishda faol ishtirokni ta'minlaydi.

O'z-o'zini belgilash nazariyasi (Self-Determination Theory, SDT) o'qituvchining xatti-harakatlari orqali o'quvchilarning

avtonomiya, kompetensiya va ijtimoiy aloqadorlik ehtiyojlarini qo'llab-quvvatlash, shuningdek, o'zini boshqaruvchi o'rganishni rivojlantirish mexanizmini tushunishga imkon beruvchi ishonchli nazariy asosdir. Yaqinda o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, avtonomiyani qo'llab-quvvatlash, faol o'qitish metodlari, intellektual rag'batlantirish va o'quv materialining amaliy ahamiyatini ochib berish kabi strategiyalar o'quvchilarning motivatsiyasi va akademik natijalarini sezilarli darajada oshiradi (Asadpour va boshq., 2025; Niemiec & Ryan, 2009; Núñez & León, 2015).

Shunga qaramay, ko'plab o'qituvchilar bilish faoliyatini samarali boshqarish bo'yicha ushbu strategiyalarni tizimli tarzda qo'llashda qiyinchiliklarga duch keladi. Mazkur tadqiqotning maqsadi — o'qituvchilarning bilish faoliyatini boshqarish mahoratini oshirish yo'llarini aniqlash, shuningdek, o'quvchilarning motivatsiyasi, qiziqishi va faolligini kuchaytirishga qaratilgan asosiy strategiyalarni tadqiq etishdir. Tadqiqot natijalari amaliy tavsiyalar ishlab chiqish va zamonaviy dars jarayonida qo'llash uchun ilmiy asos yaratadi.

Xulosalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'qituvchining bilish faoliyatini boshqarish mahoratini oshirish bir qator integratsiyalangan pedagogik strategiyalar orqali amalga oshiriladi. Eng samarali yondashuvlar quyidagilardan iborat: o'quvchilarning avtonomiyasini qo'llab-quvvatlash, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida samarali munosabatlar o'rnatish, faol o'qitish metodlarini qo'llash, o'quv materialining amaliy ahamiyatini tushuntirish, intellektual rag'batlantirish hamda o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini shakllantirish.

Ushbu strategiyalar birgalikda o'quvchilarning ichki motivatsiyasini, qiziqishini va bilish faolligini sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, o'qituvchining kasbiy mahoratini tizimli rivojlantirish ta'lim jarayonining samaradorligini mustahkamlashga yordam beradi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, o'qituvchilar o'z pedagogik yondashuvlarini rivojlantirganda, ular nafaqat o'quvchilarning bilim darajasini, balki ularning o'rganishga bo'lgan qiziqishi va faolligini ham oshira oladi.

Amaliy tavsiyalar

✓ **Avtonomiya qo'llab-quvvatlash:** O'quvchilarga tanlov imkoniyatlarini berish, izohli muloqot va ichki motivatsiyani rag'batlantirishga yo'naltirilgan strategiyalarni muntazam qo'llash.

✓ **Samarali munosabatlar o'rnatish:** O'qituvchi va o'quvchi o'rtasida ishonchli, qo'llab-quvvatlovchi va ijtimoiy yaqinlikni oshiruvchi muhit yaratish.

✓ **Faol o'qitish metodlarini qo'llash:** Loyiha asosida o'qish, hamkorlikda o'rganish, o'yinlashtirish va teskari sinf metodologiyalari orqali o'quvchilarning bilish faolligini oshirish.

✓ **O'quv materialining amaliy ahamiyatini ochib berish:** Mavzularni shaxsiy maqsadlar va real hayot bilan bog'lash, o'quvchilarning uzoq muddatli qiziqishini rag'batlantirish.

✓ **Intellektual rag'batlantirish:** Murakkab va tanqidiy savollar berish, o'quvchilarni mustaqil fikrlashga undash va kontentni o'ylantiruvchi shaklda taqdim etish.

✓ **O'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish:** O'quvchilarga rejalashtirish, nazorat qilish va mustaqil o'rganishga yo'naltirish bo'yicha treninglar va mashg'ulotlar tashkil etish.

Kasbiy rivojlanish: O'qituvchilar muntazam ravishda professional malaka oshirish kurslari, seminarlar va amaliy mashg'ulotlarda ishtirok etib, pedagogik kompetensiyasini mustahkamlash.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. Olimov, T. H. (2019). SPIRITUAL AND MORAL ASPECTS OF THE FORMATION OF CIVIL CULTURE IN FUTURE SPECIALISTS OF HIGHER EDUCATION. *Theoretical & Applied Science*, (12), 662-665.
2. Olimov, T. H. (2020). The image of a modern teacher in the formation of civic culture among future highly educated specialists. *Pedagogical skill-Bukhara*, 5.
3. Olimov, T. H. (2019). Development issues of civil society and culture in the work of Eastern thinkers. *Pedagogical skill-Bukhara*, 2.
4. Olimov, T. H. (2016). Formation of self-awareness in youth. *Social and humanitarian sciences in the educational system.-Tashkent*, 4.
5. Olimov, T. (2020). BO'LAJAK OLIY MA'LUMOTLI MUTAXASISLARDA FUQAROLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING AYRIM YO'NALISHLARI. *FAN, TA'LIM VA AMALIYOTNING INTEGRASIYASI*, 1(1), 20-27.
6. Xolboyeva, G., & Olimov, T. (2023). O 'SMIRLAR MA'NAVIYATINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. *Ilm-fan va ta'lim*, 1(7).
7. Xolboyeva, G., & Olimov, T. (2023). O 'SMIRLARDA STRESSLI VAZIYATLARDA KOPING XULQ-ATVOR STRATEGIYALARI NAMOYON BO 'LISHINING IJTIMOY PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. *Ilm-fan va ta'lim*, 1(7).
8. Olimov, T. THE ROLE OF NATIONAL SPIRITUALITY AND VALUES IN THE DEVELOPMENT OF CIVIL CULTURE IN FUTURE SPECIALISTS WITH HIGHER EDUCATION.

INNOVATIVE
ACADEMY